

Lõrp

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
BOND N 30 968 -33

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ajaleht

Nr. 17 Aprill 1999

Emakeeleõpetaja 21. sajandi lävel

“Eesti ühiskond seisab 21. sajandi lävel ja esitab haridussüsteemile üha uusi ning kõrgendatud nõudmisi. Haridussüsteemi muutused on senini olnud aeglasemad ja konservatiivsemad kui teistes eluvaldkondades.” Nii on kirjas Eesti Õpetajate kongressi (26. – 27. märts, Tallinn) pöördumise alguses.

Uue õppekava rakendamine koolides toimub teist õppeaastat. Selle ettevalmistamine ja töösse rakendamine on kestnud kaua. Esimesed kogemused on saadud, vajakajäämised ilmsiks tulnud. Esialgsed hinnangud uuele õppekavale on väga kriitilised, sageli hukkamõistvad. Nõutakse õppekava ümbertegemist...

Aga! Sellelaadset õppekava pole meil olnud. Kasvatus- ja õppeprotsessile pole nii lähenetud, kui uus õppekava seda soovib. Igal uuel ettevõtmisel on puudusi ja ka mõõdalaskmisi. Kusagilt tuleb ju uuega alustada. Kas uue lammutamine ja lauskritiseerimine on ikka edasiviivjoud?

Suur segadus valitseb Eestis igal elualal. Rahulolematus kummitab igat eestlast. Kool on ühiskonna üks osa kõigi oma allsüsteemidega. Kui meie ühiskond tervikuna

püüab ellu viia uut igal elualal, siis ei tohi jätta kooli välja uuenemisprotsessist. Seda uus õppekava taotlebki.

Lähte Ühisgümnaasiumi direktor **Toomas Kink** rõhutas Eesti Õpetajate Kongressil, et Eesti vajab “revolutsioonilist” haridusreformi. Revolutsioon hariduses pole halb sõna. Revolutsioonilised muutused peavad toimuma eelkõige õpetajas. Ta peab omaks võtma muutused, uued tööviisid; ümber lükkama “vanad müürid”, mille vundamendile ehitama uue hoone. Meie haridussüsteem on muutumatu, pidurdab arengut, muutub takistuseks arengule. Areng on aga pidev muutuste protsess. “Revolutsioon” peab tulema õpetaja enda seest. Uute mõtetega õpetaja koolis ongi “revolutsionäär”.

Tänapäeval tuleb vaadata elu enda ümber ja näha seda muutustes. Eesti haridusel on hea taustsüsteem. Kasutame selle ära, et loovalt ja rahulikult tekiks õpetajal vajadus uut moodi töötada.

Maria Savisaar, Tallinna Gustav Adolphi Gümnaasiumi abituriumi neiu, Õpilasmavalitsuste Liidu esimees, soovis, et õpilaste ja õpetajate suhted oleksid vastastikused, mõistvad —

koostöö suhted. Kõik koolis tegutsevad inimesed on isiksused oma eripäraga. Kui suur “armee” on eesti keele õpetajaid! Ühiselt õppeprotsessi ees olevaid tõkkeid ületades on ikka lihtsam.

Iga kindlus langeb, kui seda vallutatakse õige taktikaga.

Loe lehest

- Kongressimõtteid
- Algklasside emakeele õpetusest
- Põhikooli emakeele osaoskuste eksamist

* * *

14. märtsil k. a. oli juba tõeline emakeelepäev. Üldsus tunnetas seda rikkust, mida pakub ilus eesti keel.

Meinhard Laks, koduloolane ja tulihingeline emakeele kaitsja, on kirjutanud:

Kallis emakeel

*Oled vaikne metsakohin,
õrn kui udu järveveel.
Sind ma kauniks kiita tohin,
minu kallis emakeel.*

*Sinu sõna, tark ja selge,
annab nõu, kui mures meel.
Olgu homme päev meil helge,
meie kallis emakeel!*

*Kuid ka terav nagu tapper,
sõnarelv me võitlusteel,
õigust nõudma ikka vapper
oled, kallis emakeel!*

*Kord mu rahutumas rinnas
raugeb süda õhtu eel.
Sina selles paeses pinnas
juurdud, kallis emakeel!*

Ka see on meie “relv”.

Kristjan Saarsoo

Tegevusuuring riikliku õppekava rakendamisest üldhariduskooli 1. ja 2. kooliastmes (1. ja 4. klassis) 1997/1998. õppeaasta

Eesti põhi- ja keskkariduse riikliku õppekava kinnitas riigi valitsus 1996. a septembris. Riikliku õppekava rakendamise protsessiga alustati 1997/1998 õppeaastal 1., 4., 7. ja 10. klassis.

Riikliku õppekava rakendamise esimeseks õppeaastaks koostati mitmete ainenõukogude liikmete osavõtul küsitlus 1. ja 4. klassi õpetajatele. Vastajate leidmise võtsid enda peale algklassiõpetajate aktiivi liikmed. Uurimuses nõustus osalema 28 õpetajateks, igast maakonnast üks 1. ning 4. klassi õpetaja. Antud uurimusega haarati 495 õpilast (291 1. klassi ning 204 4. klassi õpilast). Küsitluse korraldajad käsitlevad antud uurimust tegevusuuringuna, mistõttu vastajate arv ei ole suur, küll aga on küsimustik mahukas ning sellele vastatakse nõ jaokaupa, jälgides protsessi.

Õpetajad – eksperdid kirjeldasid ka rakendamisprotsessi jälgimisel toimunud muutusi uurijate endi hoiakutes, väärtushinnangutes ja õppekavatöö kui protsessi olulisust kooliarendustöös ning sellega seoses rõhutati järgmist:

uurimuses osalemine suunas nii õppekavatöö jätkamist koolis kui ka mõnel juhul alustamist, mis siiani oli takerdunud mitmetel

erinevatel põhjustel, mõisteti meeskonnatöö ning ühisarutelude tähtsust ning vajalikkust; teadvustus õppekava õppimiskäsitusest tulenev ning õppijaks kujundamise vajadus; suunati õpetajat mõtlema oma tegevuse tagamaadele (pedagoogikreedo), alkatama ja arendama dialoogi õpilaste arengu jälgimise ning suunamise üldküsimumustes, selginesid täiendkoolituse vajadused.

Järgnevalt kokkuvõtte mahuka uurimuse emakeele ainekava käsitlevast osast.

1. klass

Õpetajate hinnangul on emakeele ainekava teostamise peamised alused õppekavaline kirjandus, 1. klassi jaoks kasutatav materjal koolis ja oma töökogemus. Valdavalt kasutatakse E. Hiiepuu ja L. Tungla õpikukomplekti (11 koolis). Kahes koolis kasutavad õpilased L. Kivi ja M. Rooslehe õpikukomplekti ja kahes koolis neid mõlemaid ühteagu. Õpetajad ise kasutavad aga lisaks veel tosinajagu väljaandeid ja ka Interneti. Puudust tuntakse õpetajaraamatust, keelelisest jaotusmaterjalist, harjutustest ja pildimaterjalist häälikupikkuse analüüsiks,

soovituslikust klassivälisest lektüürist, erineva raskusastmega lugemispaladest, helilintidest, -plaatidest jne. Kõige sagedasem on märkus õpetajaraamatu puudumise kohta. Muu kirjapandu seas võib selgelt eraldada kaht jaotust: lisaks vajatakse nii lugemismaterjali kui keeleharjutusi.

Kaks kolmandikku vastajaist on uue õppekirjandusega rahul ja leiab, et see on piisav või hea saavutamaks õppekavas ettenähtud õpitulemusi. Ette heideti, et õppekirjandus on liiga laialivalgus, rohkem on vaja materjali diferentseeritud töö tegemiseks, rohkem on vaja tekste nõrgematele lugejatele. Hiiepuu–Tungla aabitsas on tekstid liiga rasked, Kivi-Roslehe alglugemikus aga vastupidi liiga lihtsad ning ei paku diferentseeritud töö võimalusi. Hiiepuu-Tungla aabitsa töövihik võimaldab vähe kirjalikke töid.

Küsimusele keeleliste pädevuste kujundamise kohta on õpetajad vastanud, et uus õppekirjandus toetab keelelise suhtluse oskust, keeleteadmist, suhtlusvalmidust, võrdlemisioskust, rõõmu eneseväljendusoskusest jne. Õppekava üldosale heideti ette, et ainetemaatika on liiga raske ja tulemused ei ole saavutatavad, puudub täpsus

emakeele ainekava osas ja ei ole eraldi välja toodud 1. klassi lõpetaja õpitulemusi.

4. klass

4. klassi õpetajatele esitati samad küsimused. Kasutatavatest õpikutest nimetati kõige enam V. Maanso, K. ja M. Vardja õpikut "Emakeele ABC", vähem kasutatakse P. Hiisjärve "Emakeele õpikut" ja ka varasemaid väljaandeid kombineerituna uutega. Õpetajad ise kasutavad kõige enam V. Maanso ja E. Niidu "Eesti keele õpikut", E. Hiie ja M. Mürsepa "Emakeele lugemikku". On nimetatud veel T. Puigi "Õigekirja õpikut", koduloolisi lugemikke, põhikooli eesti keele käsiraamatut, kontrolltööde kogumikku 4. klassile, ajalehti, ajakirju, lastekirjandust. Emakeele ainekava aluseks peavad ka 4. klassi õpetajad õppekavale vastavat õppekirjandust. Kõrgemalt hinnatakse oma töökogemust. Kolmandale kohale paigutati kursustel antud nõudmised ja soovitusel. Puudust tuntakse samadest vahenditest, mis esimeses klassiski: erineva raskusega lugemispalad, grammatiliste harjutuste kogumikud. Nimetatud on ka keeleõpikut.

Õpitulemuste hindamisel on välja toodud 18 õpitulemust,

mida on hinnatud väga heaks või heaks, rahuldavaks või nõrgaks. Väga heal ja heal tasemel tulemuse saavutanud õpilaste arvu poolest näib lihtsaim oskus olevat raamatukogust vajaliku materjali leidmine (74% õpilastest on saavutanud väga hea või hea tulemuse). Keerulisim on moodustada otsekõnet (54% väga hea või heaga hinnatuid). Nõrkade õpilaste vähesus ilmneb suhtlemises (2,9% nõrgaks hinnatuid); kõige enam nõrku õpilasi ilmneb sündmustest jutustamisel ja kirjutamisel (15,1%) õpilastest. Nimetatud õpitulemustest ei pea 4. klassi õpetajad oluliseks seda, et õpilane oskab moodustada otsekõnet; tunneb lauses ära tegija ja tegevust väljendavad keeleüksused; oskab võrrelda enese ja kaaslaste kirjatöid. Arvatud on ka nii: olulised on kõik loetletud õpitulemused, kuid küsitavaks jääb taseme määratlemine. Valitud õpilaste puhul (kui klassis on ühtlaselt võimekas või siis hoopis nõrk kontingent) on raske anda igale üksikule hinnangut.

Teemade käsitlemiseks oleva aja suhtes oldi enamasti arvamusel, et seda on napilt. Kaks õpetajat kümne vastu arvas, et aega on piisavalt.

Küsimusele pädevuste

kujundamise kohta vastasid õpetajad, et uus õppekirjandus aitab kujundada kuulamisoskust, suhtlusoskust, lugemis- ja kõnetehnikat, sõnavara kirjalikku väljendusoskust, suhtluspädevust; info otsimise, hankimise, kasutamise oskust; oskust hinnata enese ja teiste käitumist; iseseisva mõtlemise oskust; iseseisva ja rühmas töötamise oskust. Korduvad on märkused lugemistekstide vähesuse ja kindlapiirilise keeleõpetuse puudumise kohta.

Küsitluse põhjal on korraldajad teinud mitmeid järeldusi. Eespool olevas kokkuvõttes ei ole puudutatud eriti neid küsimusi ja vastuseid, mis olid vastatud hinnanguskaala alusel ja pole seetõttu nii kujukad. on ka loomulik, et õpetaja pöörabki kõige rohkem tähelepanu õppekirjandusele, sest see on tema põhiline töövahend. Ka kõiki järeldusi ei hakka siinkohal refereerima, sest selleks puudub lehes vajalik ruum.

Järeldusi on kokku 12, huvitavamad neist seostuvad õppekava üldiste kontseptsioonidega, kuigi suurem osa puudutab õppekirjandust.

Uue õppekava rakendamine

paistab õpetajate seisukohast tähendavat eeskätt uue õppekirjandusega töötamist. Seda suuremat tähelepanu peaks uuenev õppekirjandus pälvida.

Küsitlusest nähtub, et õpetajad ei teadvusta kuigivõrd oma tööpõhimõtteid. Teatava pedagoogilise või metoodilise kontseptsiooni mõju on tunnistanud vähesed vastajad. Mis on see põhimõtteline selgroog, millest lähtutakse? Või oli küsitluslehe punktirjoon liiga lühike selle sõnastamiseks? Väike mõju paistab olevat ka maakonna (piirkonna) algõpetuse sektisoonil.

Õpitulemuste hindamine nii nagu antud küsitluses on mõistagi subjektiivne. Kõrge hinnang teatava tulemuse saavutamisele võib näidata, et õpetaja peab selle oskuse olemasolu loomulikuks, teiselt poolt võib tähendada, et õpetaja on selle õpivaldkonnaga kõvasti vaeva näinud. Kui õpetaja annab kõikidele õpilastele teatavas osas rahuldava hinnangu, võib selle taga näha lihtsalt leplikku loomuga inimest. Õpetajadki nentisid selle taseme määratlemise raskust.

Küsimused eeldasid head tutvust riikliku õppekavaga, andsid aga paraku mitmeid

selliseid vastuseid, mis näitavad, et õppekava esituslaad võib tegevõpetajale jääda mõneti kaugeks. Leidub formaalseid vastuseid või jäeti lihtsalt vastamata. ilmselt pole kõigis koolides, ainesektsioonides jm aruteluringides jõutud sugugi nii elava ja sisuka analüüsini, kui õppekava koostajad seda lootnud on. Mitmel korral rõhutatakse, et õpitulemuste liialt suur üldistusaste seab õpetaja tõsiste raskuste ette.

T u t v u n u d Haridusministeeriumi üldhariduse osakonna poolt edastatud küsitlusega, millest ka Lõrbi lugejale lühike ülevaade tehtud, jääb hinge kripeldama küsimus: Miks siis ikka on nii, et meie hea algklassiõpetaja, kes ju ometi iga lapse probleeme suudab lahendada, ei saa aru õppekava esituslaadist. Miks see talle kaugeks jääb? Ministeeriumis näikse oldavat seisukohal, et viga on õpetajas. Aga kui hoopis selles, et riiklik õppekava on üks kõige raskemini "seeditavaid" tekste üldse? See on ju maailma igavaim lektüür! Ja on see ikka nii, et õpetajad ei teadvusta oma töö põhimõtteid või on nad lihtsalt sõnadetegemise pealt aega kokku hoidnud?

Lõrbi toimetus

Kõva sõna õpetajate kongressil:

"Peamine on tagada, et esimene september ei tuleks kellelegi ootamatult." haridusminister Tõnis Lukas

"Kõige kergem on kütta muna!" haridusminister Tõnis Lukas selle kohta, et kõik koondub Tallinnasse

"Kool peaks püüdlema selle poole, et 100% ilma sündinud lastest väljuksid koolist teadlike kodanikena, kes oskavad ise oma valikuid teha." Marju Lauristin

Lugupeetud õpetajad!

Ootame ettepanekuid põhikooli emakeele osaoskuste eksami väljatöötamiseks

Aastal 2000 minnakse põhikoolis üle emakeele osaoskuste eksamile. Tegemist on ühtlustatud küsimuste ja ülesannetega koolieksamiga, mille materjalid töötatakse välja Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses. Eksam põhineb riikliku õppekava emakeele ainekaval, mille järgi on osaoskused järgmised: lugemine, kirjutamine, kõnelemine, kirjandus- ja keeleteadmised.

Uuele eksamikorrale kavatakse praeguste seisukohtade järgi üle minna ühe õppeaastaga. Eksamikeskuse ainespetsialistid on seisukohal, et osas ainetes, kus muudatused on suured, tuleks kasutada üleminekuks katseeksameid. See võimaldaks koolidel paremini uue korraga kohaneda ja selleks valmistuda.

Palume õpetajaid ja Emakeeleõpetajate Seltsi osaleda põhikooli emakeele osaoskuste eksami sisu väljatöötamises. Palume saata oma ettepanekud tabeli kujul (vajadusel koos kommentaaridega) Emakeeleõpetajate Seltsi juhatusele või otse Eksamikeskusele (Tallinn Sakala 21) hiljemalt 19. aprilliks 1999.

- Milline on Teie meelest sobiv eksamikestus?

120 minutit

180 minutit

240 minutit

Osaoskused	Ülesannete liigid	Punktid	Kestus
Kõnelemine	1. 2. jne.		
Kuulamine	1. 2. jne.		
Kirjutamine	1. 2. jne.		
Lugemine ja kirjandusteadmised	1. 2. jne.		
Õigekiri ja keeleteadmised	1. 2. jne.		
Kokku:		100 punkti	

“Oluline on oskus, et mingi töö olgu tähtaajaks valmis. Kuidas, milliste vahenditega, on tema enda asi. Seda tuleb lastele õpetada.” Eeva Penttila EL-i koolijuhtide ühenduse esinaine.

“Ärge laske panna seda lisaülesannet, et edaspidi õpetajaga lapsi hirmutatakse. Ja seda ilma igasuguse lisatasuta.” Martin Kaasik koolijuhtide ühendusest.

“Selle raha eest saab nõuda ainult seda, et õpetaja oleks tunnis ja vaataks, et õpilased omavahel kaklema ei läheks.” Peep Leppik

“Tahaksime, et õpetajad oleksid meist targemad ja et me saaksime neile toetuda.” abiturient Maria Savisaar

“Tähtis on, et inimene, keda tööle võetakse, oskaks, suudaks ja tahaks tööd teha. Tunneks kella ja täidaks kohustusi.” Ene-Mall Vernik

“Ainult läbi kooli toimub sündinud põlvkonna sotsialiseerimine, kultuuriline väärastamine.” Marju Lauristin